Sovjetisk infiltration av Iran och dess konsekvenser

Av Jonas Lundström på Facebook 2026-04-27 / 2026-05-01 (smst av HA)

Många har frågat hur det gick till att Islamska revolutionen i Iran kunde eskalera så snabbt som den gjorde, under det absolut sista året 1979?

Här är svaret.

Det stavas "Aktivnye Meropryatya". Jag vet, utmanade stavning, men du kommer att förstå allt.

Iran hade i nästan två decennier tagit stormsteg mot ett modernt samhälle med liberala värderingar, individuella rättigheter, demokratisk utveckling, och Shahen genomförde reformer som saknade motstycke i regionen.

Shahen införde kvinnlig rösträtt redan 1963, åratal före europeiska länder som Schweiz och Liechtenstein.

Han satte representanter för minoritetsbefolkning på ministerposter.

Shahen bröt feodalherrarnas makt och med lagändringar såg till att mark fördelades till miljontals bönder.

Han lät studenter ersätta militärtjänst med lärararbete, vilket mer eller mindre utrotade analfabetismen på landsbygden.

Han stärkte familjeskyddslagarna, avvecklade barnäktenskap och månggifte, och började prioritera vetenskap, utbildning och individuella rättigheter framför religiös dogm.
Irans liberala framgångssaga under Shahen var ett allvarligt hot för den liberala världens största fiende.

Och nej, vi pratar inte om mullorna nu. Vi pratar om västvärldens största fiende, kanske någonsin, men definitivt genom 1900-talet.

Flaggskeppet för kriget mellan kommunism och liberalism, kampen mellan öst och väst. Kalla krigets mystiska, skrämmande, gigant.

Ja, vi talar om Sovjetunionen..

Förutom att Iran blockerade vägen för Sovjet geografiskt till de varma haven och oljefälten, så hotade Shahens modernisering att bevisa att liberal kapitalistisk ekonomi var överlägset kommunistisk planekonomi, mitt under det pågående "kalla kriget" om världens ideologiska framtid.

Iran under Shahen var på att visa att västvärldens principer skapade mer mångfald, frihet, och social trygghet, än vad kommunism gjorde.

För Sovjetunionen och dess ideologiska kamp mot Väst, så var Shahen ett existentiellt hot. Där och då, initierade Sovjetiska underrättelsetjänsten KGB vad de kallade "Aktivnyye meropriyatiya".

"Active Measures" ("Active Measures" är ett samlingsnamn för KGB:s propagandakampanjer). Operationen mot Shahen föddes ur Sovjets behov att hindra den liberala framgångssaga som Irans utveckling under Shahen var.

KGB förde under mer än ett decennium sedan en av de mest massiva desinformationskampanjerna i det Sovjetiska imperiets historia, för att montera ner bilden av Shahen, och bilden av vad som hände i Iran som nation.

Målet var enkelt: sprida en bild av Shahen som marionettdocka för västvärlden, maktgirig, och som brutalt förtryckandes sitt folk. En bild som i efterhand, om man bara tittar på etablerad historisk fakta av alla reformer som skedde under honom, framstår som omöjlig att lyckas med.

Men Sovjet var inte vem som helst.

Sovjet var tungviktsvärldsmästare i propaganda och desinformation, och snart skulle situationen förändras.

Här är exempel på vad KGB gjorde för Sovjets räkning gjorde.

De startade radiosändningar på persiska och sände från Baku, Azerbadjan, som låg under Sovjetiskt styre, rakt in i Iran. De utgav sig för att vara en "hemlig" radiostation som sände illegalt inifrån Iran och kallade sig "National Voice of Iran" (NVOI).

Genom att trycka på behovet av att sända från hemlig plats kunde man öka känslan av vara en underdog, mot en farlig överhet som inte skulle ha tillåtit kritik, och samtidigt komma undan den granskning som lätt kunda avslöja att det inte var en riktig iransk radiostation.

KGB köpte journalister på lokala tidningar i Pakistan, Indien, Libanon, att publicera förhandsskrivna artiklar med desinformation om Shahen och säkerhetstjänsten SAVAK, mycket strategiskt medvetna om hur västerländsk medieverksamhet går till. Större västerländska medier läser nämligen, och gjorde redan på den här tiden, lokal nyhetsrapportering utomlands, plockar upp nyheten och rapporterar den som sin egen. På det sättet maximeras nyhetsproduktionen med minimal produktionskostnad och arbetstid. De betalda artiklarna med desinformation "bevisade" till exempel att Shahen slussade ut, påstått, exakt "en dollar per exporterat fat olja" till privata konton i Schweiz. Genom att använda specifika siffror lät lögnen trovärdig och under tio års tid bombarderades västvärlden med liknande historier.

KGB riktade in sig på tre grupper i sin propaganda:

Kommunister: Här talade man om klasskamp, anti-imperialism och behovet av att störta "USA:s lakej".

Islamister: Man talade om att Shahen var en fiende till Islam, en "västförgiftad", "Gharbzadegi" på persiska, ledare som kränkte traditionella värden. KGB försökte väcka misstro mellan Shahen och de religiösa ledarna genom att anonymt skicka förfalskat material till prästerskapet som utmålade Shahen som agent för "sionismen" och Israel. Allt detta, skräddarsydda psykologiska triggers för just den Islamska kontexten.

Västvärlden: KGB matade liberala medier i väst med falska rapporter som skulle överdriva bilden av pågående brott mot mänskliga rättigheter.

Sovjet planterade främst tre narrativ som i västvärldens rapportering fortfarande idag färgar bilden av Shahens iran.

1. Man målade upp bilden av att SAVAK bedrev någon slags generell verksamhet där "alla torterades". Till exempel spred man fejkade dokument, med påståenden om att SAVAK skulle ha använt "elektriska grillar" för att steka fångar levande, och att de hade specialtränat hundar för sexuella övergrepp på fångar. Även om SAVAK, mot militanta Islamistiska och kommunistiska grupper, som kommunistiska "Folkets Mujahedin" och Islamistiska "Goruhe-e Enteghami", (folkets hämndlystna), använde tortyr vid förhör med dessa, så skapade KGB och Sovjet effektivt bilden av att varje iranier stod på tur. Det här splittrade medelklassen med rädsla och misstänksamhet, och gjorde det socialt omöjligt för västerländska politiker att försvara sin allierade.

2. Shahen framställdes som en marionett för väst. Till exempel genom förfalskade dokument som skulle se ut som att det kom från amerikanska ambassader, där det framstod att Shahens moderna reformer, som jordreformen, i själva verket skulle ha varit en order från CIA för att förstöra Irans jordbruk och så göra landet beroende av amerikansk matimport.

Att Shahen skulle ha varit styrd av väst framstår i efterhand absurt. I själva verket var Shahen den drivande kraften bakom 1973 års oljeembargo, vilket skakade västvärldens ekonomier i grundvalarna, ett agerande som vore omöjligt för en marionettdocka till USA.

3. Shahen urmålades som korrupt, till exempel med tidigare nämnda artiklar om påstådd exploatering av oljepengar. Där Shahen byggde skolor, sjukhus och industrier; så byggde KGB under ett helt decennium myter, rykten och hat, mot honom och hans styre.
Medan Shahen försökte modernisera Irans framtid, lyckades Sovjet förgifta och slå sönder bilden av Iran under Shahen.

Efter hela tio års operation av Sovjet, var både Iran och Västvärlden så indränkt i KGB:s narrativ att situationen bara väntade på en tändhatt för att allting skulle explodera.
Den tändhatten tändes 19:e augusti 1978 på bio Cinema Rex i Abadan.

Bio sågs av radikaliserade muslimska grupper som ett västerländskt, syndigt, fenomen som motverkade Islams normer. Våldsbejakande Islamistiska grupper hade redan saboterat biosalonger vid ett flertal tillfällen, men den här gången tog de det ett rejält steg längre. De bommade igen ytterdörrarna utifrån, dränkte in Cinema Rex i flygbränsle, och tände på.
477 personer brann inne. Vuxna, familjer och barn.

Bara några timmar efteråt, så började "National Voice of Iran", Sovjets radiostation, att pumpa ut radiosändningar över Iran om att det var SAVAK som hade tänt på för att terrorisera befolkningen.

Det här fick KGB:s etablerade narrativ, efter tio års desinformation, att explodera i en eldstorm, runt omkring i Iran. Nu inte bara hos kommunister och Islamister, nu även inom medelklassen.

Det kommande året, 1979, präglades av oroligheter, och den sista spiken i Shahens kista som ledare för Iran, var "Svarta fredagen" på Jaleh-torget.

Skottlossning utbröt mellan beväpnade grupper och miltärstyrkor. Modern forskning, till exempel av de svensk-iranska bröderna Arvin och Ardalan Khoshnoods eminenta forskningsrapporter, har visat att de verkliga dödssiffrorna var ca 60–80 personer, men dessa siffror blåstes med hjälp av Sovjet, "Active measures", och mullorna upp till tiotusentals, i dåtidens rapportering, både i västvärlden och inom Iran, något som snabbt blev dementerat efter Ayatollah Khomeini fick makten, men det hann göra sitt jobb innan revolutionen.
Sovjets propaganda var så effektiv att den till slut lyckades slå mot Shahens starkaste men också svagaste punkt: folket.

Shahen var, till skillnad från hur han porträtterades av Sovjet, en man med djup pliktkänsla. Ett av hans mest kända citat är detta, intygat av flertalet personer i hans omedelbara närhet, under den sista tiden innan Shahen avgick.

"Taj o takht-e man be yek gatreh khun-e ham-mihanan-am nemi-arzad." "Min krona och min tron, de är inte värda en enda droppe av mina landsmäns blod." När rapporterna nådde honom om att det blodet hade flutit på Jaleh-torget, drabbades han av djup depression och handlingsförlamning. Han ville vara en modernisatör, inte en diktator som regerade genom massakrer.

Militära ledare inom den iranska armén bönföll Shahen att låta dem återställa ordningen med full kraft, men de fick nej.

Befälhavare Amir Hossein Rabi'i, flygvapenchefen, avrättades kort efter revolutionen, och hans sista ord i domstolen blev legendariska. Han visste att han skulle bli avrättad, och var ovanligt frispråkig under rättegången. Han liknade Shahen vid en "vilsen kapten" som vägrade skjuta mot dem som sänkte skeppet.

Frustrerad över Shahens ovilja till militär konfrontation sa han inför sina domare, i Islamska revolutionsdomstolen: "Shahen lämnade landet som en mus men ni ska veta att om han hade velat det, så kunde han ha krossat er allihopa, om han bara hade gett oss tillåtelse."

Detta vittnesmål finns bevarat i den islamiska regimens egna rättegångsprotokoll från 1979. Händelserna på Jaleh-torget, förstärkta av KGB:s narrativ om Shahen som en "blodtörstig tyrann", gjorde att han paralyserades. Istället för att slå ner det väpnade kommunistiska och Islamistiska upproret, började han backa och erbjuda eftergifter, vilket av motståndarna tolkades som svaghet och gav dem blodad tand till att gå hela vägen.

Genom att blåsa upp dödstalen ställde Sovjet sovjet kampanj Shahen inför ett val som skulle bli ett val mellan tronen, och hans allra djupaste lojalitet: den mot folket.

Antingen skulle han välja att bli den diktator som KGB utmålat honom som under tio års tid, eller abdikera. Shahen valde det senare.

När Shahen lämnade Iran i januari 1979, var det inte för att han var militärt besegrad.
Han lämnade Iran för att han var moraliskt och kommunikativt utmanövrerad.
Sovjet hade lyckats få honom att framstå som ett monster i sitt eget folks, och omvärldens ögon.

Trots att på marken inne i landet, de sista tjugo åren, så såg det helt annorlunda ut."Marze por gohar va khake sarcheshmeye honar". Shahen vägrade gå till historien som den slaktare av sitt eget folk som Sovjet och mullorna ville utmåla honom som. Han valde att kliva av för att undvika ett inbördeskrig, precis det ögonblick av svaghet som KGB och Ayatollah Khomeini väntat på. Vad som avsatte Shahen var inte hans hårdhet. Det var hans vägran att använda den hårdheten.

KGB:s operation är den enskilt mest avgörande faktorn för att den kommunistiska och Islamska revolutionen, som snart blev bara en islamsk revolution, kunde ske.

Sovjet tog genom sina "active measures" ett land som hade rekordsnabb utveckling, mot liberalt styre, frihet och individuella rättigheter, och förvandlade det landet och dess framgångar till ett epicentrum för islamistisk terror, mot både den egna befolkningen och omkringliggande länder.

KGB:s storm av desinformation som vid upprepade tillfällen bombarderade västvärlden och det i här fallet Iranier med, monterade ner den psykologiska muren som skyddade Iran, och när den föll, föll landet ner i det djupa mörker som vi fortfarande ser resultatet av idag.
Det är en tragedi skriven i svek, där en mans anständighet användes som en snara kring hans hals.

Men även i det djupa mörkret lever minnet av det Iran som en gång vågade drömma om frihet, och historiens verklighet kommer att hinna ikapp den Sovjetiska propagandalögnen. För ingen lögn, hur mörk den än är, kan i längden kväva längtan efter ljus, och en dag kommer det iranska folket återigen att vandra på de stigar som en gång lades ut för dem, av Shah Mohammed Reza Pahlavi.

fortsättning 2026-05-01

Sovjets decennier långa destabiliseringskampanj mot Shahen, i och utanför Iran, för att förstöra bilden av den liberala utveckling Shahen tog landet mot, nådde sitt mål till slut 1979, och Shahen avsattes.

Snabbt efteråt, så hände något Sovjet inte hade räknat med. Mullorna började manövrera ut det Tudeh-partiet, Sovjets proxy, som KGB huvudsakligen arbetat genom inne i Iran. Och plötsligt var det kommunisterna som själva började avrättas på löpande band. Sovjet blev överraskade över hur hårt mullorna slog mot sina revolutionskollegor, som hjälpt dem till makten, och försökte utåt sett behålla god kontakt med mullorna, men började omedelbart arbeta under ytan med att etablera nya maktstrukturer inför framtiden.

Ny regim, ny kampanj.

För den som vill ha en inblick i hur utstuderade Sovjets (KGB) operationer inne i Iran har varit, så finns idag avklassificerade, tidigare hemligstämplade, CIA-rapporter att kolla in. Här är en rapport från CIA, från tiden precis efter att KGB hjälpt Ayatollah Khomeini ta makten 1979. https://www.cia.gov/.../CIA-RDP81B00401R000500160016-6.pdf
Gillar du detektivarbete? Historia? Och spännande underrättelseverksamhet? Grattis, det finns en oändlig kunskapslucka att fylla hos allmänheten, om hur mycket Sovjet destabiliserade området.

Men, som en kort teaser, så tittar vi lite extra på ett par exempel.

1. National Voice of Iran (Seday-e Melli-ye Iran), sovjetisk radiostation, började sända redan 1959 från Baku-området i dåvarande Sovjetiska Azerbajdzjan, på persiska. De låtsades vara en iransk oppositionell röst, men styrdes från Moskva. De attackerade SAVAK som en imperialistisk tortyr- och terrororganisation, styrd av "sionister" (Israel) och USA, och Shahen som marionettdocka för väst.

Känns bilden igen? Jo, tack, du har förmodligen hört den förra veckan i random nyhetsrapportering, den ligger sorgligt nog kvar hos vissa år 2026.

KGB:s station arbetade för att förena vänstern och den muslimska oppositionen. Trots att islam och kommunism fundamentalt är varandras olikheter, den ena religiös och den andra ateistisk i sin ideologiska grund, så är båda revolutionära och kollektivistiska, och det försökte KGB utnyttja. Under åratal så förstärkte KGB synen på relationen mellan kommunism och Islamism, inne i Iran, för att skapa en enad militant opposition och öppna för eget inflytande.

Ur CIA:s deklassificerade rapport hem till USA om KGB:s radiostation, citat: "NVOI presents itself as a staunch supporter of Khomeini and Islam. The popular Iranian doctrine

that Shia Islam is a modern, revolutionary movement in the purest sense has enabled NVOI to inject heavy doses of Marxist-style fervor into its broadcasts."

2. KGB spred bilden av Iranska underrättelsetjänsten SAVAK som en industriell tortyrapparat som torterade och mördade tiotusentals människor, med påståenden om 100 000-350 000 politiska fångar. Verkligheten var betydligt lägre.

Internationella Röda Korset räknade 3 087 fångar vid en inspektion i mitt av 1970 och andra källor berättade om ca 3 200-3 700. Antalet dödade 1971-1977 låg enligt Ervand Abrahamian på cirka 368 gerillamedlemmar plus runt 100 avrättade.

Historikern Abbas Milani summerar överdriften: "We used to say there were 100,000 political prisoners. The real number was 3,500."

3. Rahman Hatefi, en hemlig medlem av Tudeh-partiet sedan 1973, var redaktör på tidningen Keyhan, en av Irans största strax före revolutionen 1979. Han smugglade in pro-sovjetiska och anti-regim-vinklingar i rapporteringen, vilket stärkte narrativet om SAVAK som en brutal tortyrapparat.

4. KGB fabricerade amerikanska "hemliga" dokument, påstådda brev eller memos, som framställde det som att de kom från amerikanska ambassaden. I dessa framställdes det som att USA styrde över Shahen, å ena sidan, och andra dokument, framstod det som att USA planerade att avsätta shahen. Dessa förfalskningar spreds via Tudeh-partiet, sovjetiska medier och underjordiska kanaler för att så misstro och undergräva relationen, både inom och utanför landet. Förfalskningarna blev så framgångsrika att de gjorde det Iranska ledarskapet själva misstänksamma, och det finns uppgifter om att de gick på att vissa dokument var riktiga.
Att Sovjet la två decennium på att tända eldar och sen slänga bensin, bildligt talat, för att bereda vägen för militanta kommunister och islamister inne i landet, för att förstöra den liberala och demokratiska utveckling som tog sjumilakliv under Shahen, för ett sen efter att de lyckats 1979 omedelbart få sitt proxynätverk avrättat, av mullorna, är högst ironiskt.
Men det är en klen tröst, när det ledarskap som blev kvar, visade sig vara ett av de värsta jordklotet har skådat.

Snart femtio år senare är Islamska Republiken av Iran världens största sponsor av religiös terror genom sina proxy-arméer, ansvariga för mänskliga katastrofer i Jemen, i Syrien, i Libanon, och har destabiliserat hela området. De har vid upprepade tillfällen utfört massmord på sin befolkning, bedriver enligt sin egen konstitution jihad mot världen, och var innan Israels och USA:s attack, som nu har gjort rejäl skada på IRGC:s militära kapacitet, den enskilt största riskfaktorn för att ett framtida kärnvapenkrig ska bryta ut i Mellanöstern.
Vi hoppas, vi talar, vi ber, om ett fritt Iran inom en snar framtid.